

zete, milyen lett a megítélésük, és milyen új perspektívák felé nyitottak, illetve próbálnak nyitni a jelenlegi munkatársak.

Mund Katalin nem titkolt célja a könyvvel, hogy a kognitív kutyaetológiát népszerűsítse a kutyaartók körében. A sokszor gazdahiánnyal küzdő kutatók ugyanis minden kutya tulajdonosnak örülnek, aki szívesen részt vesz kísérletekben, kicsivel többet megtudva kedvence viselkedéséről. A könnyed hangvétel és az olvasmányos stílus ennek megfelelően – néhány helyesírási hibától eltekintve – valóban izgalmas és a laikusok

számára is könnyen befogadható olvasmányt tesz a művet. Ugyanakkor szakmai szempontból is érdekes könyv, hiszen az etológiai kutatások minden fontosabb aspektusát felöleli, és azokat alaposan körüljárva enged bepillantást egy fiatal tudomány hazai kutatóinak munkájába. (*Mund Katalin: A kutyaetológia kulisszatitkai – Egy új tudomány születése. (Univerzum Könyvek) Budapest: Metropolis Media Group Kft. & METAL, 2015, 328 p.*)

Petschner Anna

PhD-hallgató, BME Tudományfilozófia és Tudománytörténet Doktori Iskola

Kultúrafelfogások

A címe alapján – *Nemzeti értékviták és kultúrafelfogások 1847–2014* – összefoglalást ígérő munka két szempontból is szintézis. Egyrészt a szerző hasznosítja benne a hosszú évtizedek alatt felhalmozott kutatói és oktatói tapasztalatait. Szívének leginkább kedves Ady Endre és József Attila, a szocialista és kommunista gondolkodók közül pedig Kunfi Zsigmond, Mónus Illés és Lukács György, akiknek munkássága ebben a könyvben is hangsúlyosan szerepel. Másrészt a könyv egyéni, újszerű megközelítésben – az értékvitákra építve – ad átfogó képet a kultúráról. A kultúrafelfogás fogalomhasználata lényegében felmenti a szerzőt a kultúra teljességét ígérő bemutatásától, ugyanakkor e fogalom kiemelésével hódolhat Agárdi Péter talán legfőbb tudományos és oktatói szenvedélyének: az eltérő nézetek ütköztető bemutatásának. Törekszik a tárgyilagos semlegességre, ugyanakkor vállaltan részrehajló, ami e könyv esetében nem ellentmondás: értékpreferenciái kiderülnek a könyvből, a szerző azonban óvakodik attól, hogy pálcát törjön a tőle eltérő eszméket vallók fölött. Nem véletlen a

cím első szava, a *nemzeti*. Ez Agárdinál alapvetően a befogadói attitűdöt, az értékek békés egymás mellett élésének óhaját jelenti, s távol áll minden nemzeti elfogultságtól.

A könyv írója meggyőződéses, türelmes, szelíd és optimista tudós és tanár, aki hisz abban, hogy az eltérő nézetek békésen megférnek egymás mellett, s akár éles viták árán is úgy tudnak hatni egymásra, hogy abból a nagyobb közösségnek, a nemzetnek származik haszna.

„E tanulmány szerzőjének – olvassuk a recenziált könyv közepén – [...] az a véleménye, hogy a *közösségi ihlet* és *szociális elkötelezettség* művésziileg is termékenyítő lehet” (149.) S – tehetjük hozzá az *opus* ismeretében – az Agárdi által fentebb kiemelt két vezérfonál követése gyümölcsözőnek bizonyult.

Agárdi, ahogy maga is kifejti, nem nagy időtávot átfogó művelődéstörténetet vagy eszmetörténetet szándékozott írni, hanem új megközelítésből kívánta áttekinteni több mint másfél évszázad magyar kultúráját. Ezt szolgálja a címbe emelt két fogalom: az *érték-vita* és a *kultúrafelfogás*. A tág jelentéstartományú kultúrából a szerző munkájában a szépirodalomra és az oktatásra összpontosít.

A könyvben többször – mindenekelőtt Bartók Bélával együtt – emlegetett Kodály Zoltán utálta a magyar fülnek idegen kultúra szót, a könyv egyik főszereplője, Babits Mihály pedig a szó megfordításával mondott erről az emberi jelenségről játékos értékítéletet: a kultúra – a rút luk. Agárdi Péter nem idegenkedik e szótól. Nem csupán a kultúra megnyilvánulási formái érdeklők, hanem működési mechanizmusai is.

A felfogások és a viták szerinte leginkább személyek által közelíthetők meg, így a kultúráirányítók, kultúrabefolyásolók ideológiai tevékenysége, szakmai-politikusi teljesítménye is helyet kap a könyvben. Ebben a munkában a szerzői célkitűzésekből következően csak a markáns nézetű kultuszminiszterek, művelődéspolitikusok és gondolkodók kaphattak helyet. Időrendi sorrendben Eötvös József, Beöthy Zsolt, Szekfű Gyula, Klebelsberg Kuno, Kornis Gyula, Hóman Bálint, Imre Sándor, Prohászka Lajos, Szabó Dezső, Németh László, Karácsony Sándor, Lukács György, Bibó István, Révai József, Aczél György és Vitányi Iván.

A könyv szerkezete alapvetően nem kronologikus, hanem tematikus: a különféle kultúrafelfogásokra épül, amelyek közül a szerző nagy egységeket alkot, s ezeket helyezi időrendbe. Kísérletet tesz ugyanakkor a nagy fordulatok időrendi elkülönítésére is egy-egy rövid fejezettel, amelyek a rendszerváltozás és a kultúraváltás fogalomkörre épülnek.

Négy kultúrafelfogás alkotja a munka gerincét. Egyenként szükséges kitérni rájuk.

A konzervatív, keresztény-nemzeti kultúrafelfogás című fejezetet *A polgári liberális, modern, urbánus kultúrafelfogás* követi, majd *A radikális népi-nemzeti vagy populista kultúrafelfogás* és *A baloldali, illetve szocialista kultúrafelfogás* következik, s végül, inkább csak jelez-

ve, mintegy ötödikként *A posztmodern és a digitális kultúraváltás* című fejezet zárja a sort. A négy kiemelten vizsgált kultúrafelfogás tárgyalásának egyenkénti terjedelme harminc oldal körüli, kivéve az utolsót, amely csaknem duplája az előbbieknél, ami leginkább bizonyítéka a szerzői kitüntetett értékfelfogásnak.

A könyvben számos olyan megállapítás található, amelyekkel nem feltétlenül érthet egyet az olvasó. Ha meggyőző érvek szólnak a szerzői állítás mellett, akkor is helye van az eltérő vélemény(ek)nek. Nem értem például, hogyan kerül Bartók Béla és Bibó István a polgári liberális kultúrafelfogás csoport meghatározó képviselői közé. Ha már feltétlenül skatulyázni akarunk, Bibó talán jobban illelne a „radikális népi-nemzeti” vagy a szocialista kultúrafelfogás képviselői közé, Bartókot pedig képtelen lennék valamelyik kultúrafelfogás-rekeszbe beszuszakolni. A szerző könyve vége felé hosszan sorolja, hogy szerinte kik nem sorolhatók egyik csoportjába sem. Ez a jelenünkig terjedő hosszú lista ugyancsak kételyeket ébreszt (211.).

Aki belegondol a rendszerezési feladat bonyolultságába, megérti – ha nem is mindig ért egyet vele – Agárdi Péter csoportosítását. Csak néhány felvetődő probléma. Ha van „baloldali” értékfelfogás, miért nem szerepel a fejezetcímekben „jobboldali”. Ha a polgári liberális, urbánus kultúrafelfogás „modern”, nem tekinthető modernnek (korszerűnek?) a „radikális népi-nemzeti vagy populista kultúrafelfogás” vagy a „baloldali, illetve szocialista kultúrafelfogás”? Ez utóbbi fejezetcím azért is vitatható, mert a fejezetben együtt szerepelnek a szocialisták-szociáldemokraták és a kommunisták által vallott nézetek, ideológiák. Így elmosódik a lényegi különbség az egyik csoportosulás demokratikus, illetve a másik dikataturapárti beállítottsága mögött,

s ez a marxi indíttatású munkásmozgalom XX. század eleji kettéválása után szerintem már nem hagyható figyelmen kívül. Ennek lett a következménye ugyanis a kommunisták és a szociáldemokraták végzetes szembekerülése, egymás elleni, olykor vére menő harca.

Vajon nem a liberálisok és a konzervatívok (a XIX. században főleg), vagy még inkább a szociáldemokraták és a liberálisok között fedezhető fel lényegi rokonság? Ahogy Agárdi maga is idézi Eduard Bernsteint. A német szociáldemokrácia nagy alakja a liberálisok ellen kikelő szociáldemokratákat imígyen oktatta ki: „Ajánlatos lenne bizonyos mértéket tartani a »liberalizmus« elleni hadüzenetekben.” A liberalizmusnak mint világtörténeti mozgalomnak „a szocializmus nemcsak időrendben, hanem szellemi tartalmánál fogva is törvényes örököse, ami egyébként a gyakorlatban is megmutatkozik minden olyan elvi kérdésben, melyben a szociáldemokráciának állást kell foglalnia.” (212.) Agárdi Péter érzékeli, érti a hasonlóságokat, jelzi is az egymásra hatás bonyolult módozatait, ugyanakkor a rendszerezési kényszer olykor óhatatlanul leegyszerűsítésekhez vezet. Különösen szembetűnő ez a lekerekítettség a „négy modern magyar kultúrafelfogást” több oldalas táblázatban összehasonlító *Függelékben*. (Megjegyzendő: a szerző itt már mind a négy kultúrafelfogást modernnek nevezi. [224.] Rendszerező szempontjai sokrétűek. A négy kultúrafelfogást a következő kritériumok alapján hasonlítja össze: helyzetük a magyar

kultúrában és politikában; ideológiai alapjaik, értékelveik és távlati orientációjuk; célcsoportjaik és társadalmi bázisuk; a „nemzeti kultúra” értelmezése és a globalizációhoz való viszony; az államról és a kultúrpolitikáról vallott nézeteik. A táblázatból még egyértelműbben kiviláglik, mint a főszovegéből, hogy a szerző nem igazán tud mit kezdeni azzal a ritka (fél)demokratikus időszakkal, amikor természetszerűen léteztek együtt az eltérő – a szélsőjobboldalt kizáró – kultúrafelfogások. A táblázatban valamennyi kultúrafelfogás ismertetésekor a két világháború közötti időszakot az 1948 utáni államszocializmus időszak követi: a közbülső évek hiányoznak. S az is elgondolkoztató, hogy a táblázatban csak a konzervatív-keresztény kultúrafelfogásnál szerepel az „olykor burkolt-nyílt antiszemitizmus” (226.).

Nem hagyhatók említés nélkül néhány apróságot, ami nem is annyira a szerzőt, inkább a kiadót érintő megjegyzés. A szép kiállítású könyvben gazdag irodalomjegyzék utal a szerző forrásaira. Ebben Takács József könyvéből – *Modern magyar politikai eszméletörténet* – kimaradt a „magyar” szó. A névmutató már-már használhatatlan: gyakoriak benne a nevek mellett az olyan oldalszámok, amelyek vagy nincsenek a könyvben, vagy nem szerepel rajtuk a névmutatóba felvett személynév. (Agárdi Péter: *Nemzeti értékviták és kultúrafelfogások 1847–2014*. Budapest: Napvilág Kiadó, 2015, 274 p.)

Standeiský Éva
az MTA doktora

CONTENTS

Soil Diversity and Function in Environment

Guest Editor: Tamás Németh

Tamás Németh – Erika Michéli – Gergely Tóth – György Várallyay: Introduction	1154
Erika Michéli: Formation and Diversity of Soils	1156
György Várallyay: Soil Multifunctionality and Its Limitations	1162
Gergely Tóth – Tamás Hermann – Brigitta Tóth – Tamás Németh: Quality of Soil	1175
Tamás Németh – Gergely Tóth – Judit Berényi Üveges: Importance and Regulation of Soil Protection	1184

Study

Péter Varga: From the Earthquake Observatory to the Radó Kövesligethy Seismological Observatory.....	1192
Géza Kállay: „ <i>All the World's a Stage</i> ”: the Secret of Shakespeare (1564–1616)	1218
István Hargittai: Remembering Michael Polanyi in 2016	1230
Balázs Sudár: The Exercise of Power as a Profession. Reflections on the Formation of Hungarian Principality	1237

Academy Affairs

Nóra Lantos – Dóra Máriási – Dénes Szemán – Katalin Vida – Mónika Kovács: Report on the Presentations of the Conference <i>Gender: Theoretical Perspectives, Research Results</i>	1243
Awards	1251

Discussion

László Nagy: Remarks to the Proposition of Péter Somogyi	1253
András Falus: Remarks to the Proposition of Péter Somogyi	1255

Introduction of the New Corresponding Members of the MTA

Attila Felinger	1257
Péter Halmai	1259
János Szöllősi	1261
Gergely Attila Zaránd	1263

<i>Outlook (Júlia Gimes)</i>	1265
------------------------------------	------

<i>Book Review (Júlia Sipos)</i>	1268
--	------